

บทที่ ๓

ปัจจัยทางค่านประชากรที่อาจยังผลต่อความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร

การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความต้องการที่จะยกระดับฐานะของตนเองและครอบครัวทางเศรษฐกิจและสังคมโดยทั่วไปแล้ว พบว่า ปัจจัยทางค่านประชากรมีผลต่อการศึกษาที่จะยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ ในบทนี้จะได้พิจารณาถึงค่านประชากรกับความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร จากบิดามารดาที่มีจำนวนบุตรและกลุ่มอายุที่แตกต่างกัน

๑. จำนวนบุตรของครอบครัว

จากทฤษฎี Social Capillarity ของ Dumont ที่ว่าเหมือนกับแท่งของเหลว ถ้าหากแท่งที่มีขนาดเล็ก ของเหลวก็สามารถขึ้นไต่สูงกว่าแท่งที่ใหญ่กว่า ซึ่งเปรียบเสมือนครอบครัวขนาดเล็กก็มีโอกาสที่จะเลื่อนฐานะทางสังคมไต่คืบกว่าครอบครัวขนาดใหญ่ การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการเลื่อนระดับฐานะทางสังคมกับขนาดของครอบครัวของ F. Tomasson ในบรรดาบุคคลที่มีระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมชั้นสูงของสหรัฐอเมริกา พบว่า ผู้ที่สามารถเลื่อนระดับฐานะทางสังคมไต่คืบคือครอบครัวที่มีบุตร ๒ - ๓ คน จากการศึกษาของ Princeton และ Goldberg ก็พบในลักษณะเดียวกันคือ ครอบครัวที่สามารถเลื่อนระดับฐานะทางสังคมไต่คืบนั้นส่วนใหญ่จะมีบุตรจำนวน ๒ - ๓ คน และสรุปว่าครอบครัวที่มีขนาดเล็กสามารถยกระดับฐานะทางสังคมไต่คืบกว่าครอบครัวขนาดใหญ่

Yuan H. Tien, "Social Mobility, Fertility, Hypothesis Reconsidered: An Empirical Study," American Sociological Review, Vol. XXVI, No. 2, (1961), p. 247

Richard F. Tomasson, "Social Mobility and Family Size in two High - Status Populations!" Eugenics Quarterly (Department of Sociology University of Illinois, Vol. XIII, No. 2, 1966) pp.119-120

C. Rosen ได้ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยทางประชากรที่เกี่ยวกับโครงสร้างของครอบครัว กับความคิดที่จะหาทางก้าวหน้าของบุคคล โดยทำการทดสอบตามขนาดของครอบครัว อายุ ความสำคัญของญาติ พี่น้องเรียงตามลำดับ ตลอดจนอิทธิพลในด้านต่าง ๆ ทางสังคม พบว่า ครอบครัวที่มีขนาดเล็กและบิดามีอายุน้อย จะมีความมุ่งหวังใ้บุตรได้เลื่อนระดับฐานะทางสังคมสูงกว่าบิดาที่มีอายุมาก แต่ถาหากเป็นครอบครัวขนาดใหญ่บิดามีอายุมากจะมีความมุ่งหวังใ้บุตรได้เลื่อนระดับฐานะทางสังคมมากกว่าบิดาที่มีอายุน้อย^๒

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาถึงความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรชายซึ่งเป็นกรณีอย่างหนึ่ง^๑ที่แสดงถึงความต้องการที่จะเลื่อนระดับฐานะทางสังคมใดทางหนึ่ง

ผลจากตารางที่ ๕ แสดงให้เห็นว่าประชากรในชนบทส่วนใหญ่ร้อยละ ๕๖.๗ มีความมุ่งหวังใ้บุตรของตนได้รับการศึกษาจบเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ และร้อยละ ๒๔ ต้องการใ้บุตรของตนได้รับการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษาปีที่ ๗ ขึ้นไป และอีกร้อยละ ๑๒ ไม่ใ้กำหนดความบุตรของตนควรจจะเรียนถึงชั้นไหน เช่น ตามความสมัครใจของบุตร แล้วแต่ความสามารถของบุตร เป็นต้น คำตอบเช่นนี้เป็นการยากต่อการแปลความหมายเพราะผู้ตอบแต่ละคนก็อาจจะมีเหตุผลที่แตกต่างกัน และในการวิจัยครั้งนี้ก็ไม่ใ้ถามคำถามเพิ่มเติม แต่ก็อาจจะเป็นใ้ความถูกต้องยังอาจไม่แน่ใจในความสามารถของลูก หรือผู้ตอบอาจไม่แน่ใจในความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครอบครัวในอนาคตก็ได้ และเมื่อใ้ผู้นำเอาจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ของผู้ตอบเขามารวมในการพิจารณา ก็พบว่า ไม่ว่าครอบครัวขนาดใหญ่ก็ตามที่มีบุตร ๑ - ๒, - ๓ คนขึ้นไป ทางก็มีความต้องการใ้บุตรของตนใ้เรียนจบเพียงชั้น ป.๑ - ป.๗ ในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน แต่หัวหน้าครัวเรือนที่มีบุตร ๓ - ๔ คน มีความต้องการใ้บุตรของตนใ้เรียนสูงกว่า ป.๗ มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนอื่น ๆ แต่ก็ไม่แตกต่างกันนัก

^๒Bernard C. Rosen, "Family Structure and Achievement Motivation," American Sociological Review, Vol. XXVI, No. 4 (August 1961) p.575

กันมากนัก เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ที่มีครอบครัวขนาดใหญ่ (มีบุตรตั้งแต่ ๗ คนขึ้นไป) และขนาดเล็ก (มีบุตร ๑ - ๒ คน) เป็นผู้ที่ไม่สามารถกำหนดความบุตรของตนควรจะเรียนถึงชั้นไหนหรืออาจจะพูดอีกในแง่หนึ่งว่า เป็นผู้ไม่แน่ใจในการศึกษาของบุตร จึงมีความต้องการให้บุตรของตนได้รับการศึกษาตามความสมัครใจมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนกลุ่มที่มีบุตร ๓ - ๔ คน และ ๕ - ๖ คน

ตารางที่ ๕ อัตราส่วนร้อยละของความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร จำแนกตามจำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือน

จำนวนบุตร	ระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรได้เรียนถึงชั้น				รวม ร้อยละ	จำนวน
	จบ ป. ๑-๓	จบ มศ.๑ ขึ้นไป	ตามความ สม่ักรใจ	ไม่ทราบ		
๑ - ๒ คน	๕๓.๑	๒๓.๘	๑๘.๑	-	๑๐๐	๒๑
๓ - ๔ คน	๕๓.๓	๓๒.๓	๘.๖	๑.๘	๑๐๐	๑๑๐
๕ - ๖ คน	๖๐.๘	๒๘.๖	๖.๓	๒.๘	๑๐๐	๑๐๕
๗ คนขึ้นไป	๕๕.๖	๒๔.๒	๑๘.๑	๑.๑	๑๐๐	๘๘
ไม่ทราบ	๓๖.๘	๒๑.๑	๑๕.๘	๒๖.๓	๑๐๐	๑๘
รวม	๕๖.๓ (๒๐๑)	๒๘.๐ (๘๘)	๑๑.๘ (๔๒)	๓.๘ (๑๒)	๑๐๐	๓๕๘

$$\chi^2 = ๓๘.๑๘๓$$

$$\chi^2 (๐.๐๑) = ๒๖.๒๑๓$$

๒. อายุของหัวหน้าครัวเรือนและภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน

ผลจากการวิจัยก็ได้ปรากฏแล้วว่า อายุของบิดาหรือมารคามีผลต่อความนึกคิดในเรื่องความก้าวหน้าของครอบครัว ผลจากตารางที่ ๖ และ ๗ ก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน นั่นคือบิดาและมารดาที่มีอายุน้อย (๒๐-๒๕ ปี) ต้องการให้บุตรของตนเรียนเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ มากที่สุด คือร้อยละ ๖๐.๐ และ ๖๕.๗ ตามลำดับ และบิดามารดาที่มีอายุปานกลาง (๓๐-๓๕ ปี) ต้องการให้บุตรของตนได้รับการศึกษาสูงกว่า ป.๗ ขึ้นไปมากกว่าบิดามารดาในกลุ่มอื่น ๆ สำหรับบิดามารดาที่มีอายุมาก (๔๐ ปีขึ้นไป) มีความต้องการให้บุตรของตนได้รับการศึกษาตามความสมัครใจมากกว่าบิดามารดาในกลุ่มอายุอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการพบในตารางที่ ๕ และจากการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งเดียวกันนี้โดยบุคคลอื่นก็พบว่า ผู้ที่มีอายุมากมักจะมีจำนวนบุตรมากด้วย จึงเป็นผลให้บิดามารดาที่มีอายุมากเกิดความไม่แน่ใจในการศึกษาของบุตรสูง

ตารางที่ ๖ อัตราส่วนร้อยละของความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร จำแนกตามกลุ่มอายุของบิดา

กลุ่มอายุบิดา	ระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรได้เรียนถึงชั้น				รวม	
	จบ ป.๑-๓	จบ มศ.๑ ขึ้นไป	ตามความสมัครใจ	ไม่ทราบ	ร้อยละ	จำนวน
๒๐ - ๒๔ ปี	๖๐.๐	-	-	๔๐.๐	๑๐๐	๕
๓๐ - ๓๔ ปี	๕๖.๕	๓๒.๔	๘.๘	๐.๔	๑๐๐	๑๓๑
๔๐ ปีขึ้นไป	๕๗.๔	๒๖.๐	๑๓.๓	๓.๓	๑๐๐	๒๑๑
ไม่ทราบ	๔๒.๔	๑๔.๕	๑๔.๕	๒๘.๒	๑๐๐	๗
รวม	๕๖.๗ (๒๐๑)	๒๘.๐ (๘๘)	๑๑.๘ (๔๒)	๓.๕ (๑๒)	๑๐๐	๓๕๕

$\frac{2}{*}$ = ๔๐.๓๐๖

$\frac{2}{*}$ (๐.๐๑) = ๒๑.๖๖๖

ตารางที่ ๗ อัตราส่วนร้อยละของความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร จำแนกตามกลุ่มอายุของมารดา

กลุ่มอายุมารดา	ระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรได้เรียนถึงชั้น				รวม	
	จบ ป.๑-๓	จบมศ.๑ ขึ้นไป	ตามความ สมัครใจ	ไม่ทราบ	ร้อยละ	จำนวน
๒๐ - ๒๙ ปี	๖๕.๓	๑๘.๓	๓.๘	๑๒.๖	๑๐๐	๓๘
๓๐ - ๓๙ ปี	๕๘.๓	๓๑.๔	๓.๕	๑๐.๘	๑๐๐	๑๕๘
๔๐ ปีขึ้นไป	๕๒.๑	๒๖.๓	๑๖.๘	๔.๓	๑๐๐	๑๔๒
ไม่ทราบ	๔๖.๖	๒๖.๖	๒๐.๐	๖.๘	๑๐๐	๑๕
รวม	๕๖.๓ (๒๐๑)	๒๘.๐ (๘๘)	๑๑.๘ (๔๒)	๓.๘ (๑๒)	๑๐๐	๓๕๔

$$\frac{2}{A} = ๑๕.๖๖๕$$

$$\frac{2}{B} (๐.๐๑) = ๒๑.๖๖๖$$

นอกจากคำถามเกี่ยวกับความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรชายจะเป็นคำถาม
ซึ่งมีจุดอ้างอิงถึงเวลาในปัจจุบันและอนาคตแล้ว ในการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว ๆ ยังได้ถาม
ถึงความถี่ที่บุตรชายควรจะเรียนต่อในชั้นสูงขึ้นไปอีกหรือไม่ ซึ่งเป็นคำถามที่มีจุดอ้างอิงของ
เวลาในปัจจุบัน ซึ่งน่าจะเป็นคีย์อย่างหนึ่งในการศึกษารังนี้ด้วย และคำตอบสำหรับคำ
ถามนั้นน่าจะมีผลตรงกัน เช่นเดียวกับคำตอบเกี่ยวกับความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของ
บุตรชายด้วย ผลจากการวางที่ ๘ พบว่า หัวหน้าครัวเรือนในชนบทร้อยละ ๔๕.๒ มีความคิด
ว่าไม่ควร ร้อยละ ๓๗.๐ มีความคิดว่าควรจะให้บุตรของตนได้เรียนต่อในชั้นสูงขึ้นไป ร้อย
ละ ๕.๗ ไม่แน่ใจที่จะให้บุตรได้เรียนต่อ และร้อยละ ๑๒.๑ ไม่มีความคิดเห็น จากข้อมูลนี้
แสดงให้เห็นว่าประชากรในชนบทส่วนใหญ่ร้อยละ ๔๕ ไม่ต้องการให้บุตรได้เรียนสูงกว่าที่บุตร
กำลังเรียนอยู่ กล่าวคือ ต้องการให้บุตรออกจากการศึกษาในขณะที่บุตรของตนกำลังศึกษา
อยู่ในแต่ละชั้นโดยไม่คำนึงว่าบุตรของตนจะเรียนจบในชั้นสูงสุดหรือไม่ ซึ่งอาจจะพิจารณาได้
สองกรณีคือ หัวหน้าครัวเรือนเหล่านั้นยังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา หรืออาจจะมีความ
จำเป็นในทางเศรษฐกิจ เช่นความต้องการแรงงานจากบุตร เพื่อช่วยในการประกอบอาชีพ ซึ่ง
ส่วนมากของหัวหน้าครัวเรือนเหล่านั้นยังประกอบอาชีพเกษตรกรรม และส่วนมากยังต้องการ
ใช้แรงงานคนอยู่

เมื่อไ้้นำเอาอายุของหัวหน้าครัวเรือนเข้ามาร่วมในการพิจารณาก็พบว่า ใน
บรรดามิคาที่คิดความบุตรของตนที่กำลังเรียนอยู่ไม่ควรให้เรียนต่อในชั้นสูงขึ้นไป ไม่แตกต่าง
กันเลยระหว่างมิคาที่มีอายุ ๓๐ - ๓๕ ปีและมิคาที่มีอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป สำหรับมิคาในกลุ่ม
อายุ ๒๐ - ๒๕ ปี จำนวนน้อยเกินไปจึงไม่สามารถจะนำมาเปรียบเทียบได้ แต่มิคาที่มีอายุ
ระหว่าง ๓๐ - ๓๕ ปี มีความต้องการให้บุตรของตนได้เรียนในชั้นสูงขึ้นไปสูงกว่ามิคาในกลุ่ม
อายุอื่น ๆ คือร้อยละ ๔๑.๕ ซึ่งมิคาในกลุ่มอายุ ๔๐ ปีขึ้นไปมีความต้องการเพียงร้อยละ ๓๔.๓
เท่านั้น นอกจากนั้นมิคาในกลุ่มอายุ ๓๐ - ๓๕ ปีนั้นจะมีความต้องการให้บุตรของตนได้เรียน
ต่อในชั้นสูงขึ้นไปแล้วมิคาในกลุ่มอายุนี้นี้ยังมีความไม่แน่ใจหรือไม่ทราบว่าบุตรของตนควรจะ
เรียนต่อในชั้นสูงขึ้นไปอีกหรือไม่ น้อยกว่ามิคาในกลุ่มอายุอื่น ๆ

ตารางที่ ๔ อัตราส่วนร้อยละของความคิดว่าควรจะให้บุตรเรียนต่อในชั้นสูงขึ้นไป
จำแนกตามกลุ่มอายุของบิดา

กลุ่มอายุบิดา	ความคิดว่าควรจะให้บุตรเรียนต่อในชั้นสูงขึ้นไป				ร้อยละ	จำนวน
	ไม่ควร	ควร	ไม่แน่ใจ	ไม่ทราบ		
๒๐ - ๒๙ ปี	๔๐.๐	๒๐.๐	-	๔๐.๐	๑๐๐	๕
๓๐ - ๓๙ ปี	๔๕.๒	๔๑.๘	๓.๘	๘.๑	๑๐๐	๑๓๑
๔๐ ปีขึ้นไป	๔๖.๒	๓๔.๓	๑๔.๗	๑๒.๖	๑๐๐	๒๖๑
ไม่ทราบ	๒๘.๖	๒๘.๖	๑๔.๓	๒๘.๕	๑๐๐	๗
รวม	๔๕.๒	๓๗.๐	๕.๗	๑๒.๑	๑๐๐	๓๕๔
	(๑๖๐)	(๑๓๑)	(๒๐)	(๔๓)		

$$\chi^2 = ๑๐.๔๗๔$$

$$\chi^2 (๐.๐๑) = ๒๑.๖๖๖$$

ผลจากตารางที่ ๕ ปรากฏว่า หัวหน้าครัวเรือนซึ่งมีภรรยาอายุระหว่าง ๓๐ ถึง ๓๕ ปี เห็นว่าบุตรของตนไม่ควรจะเรียนต่อในชั้นสูงขึ้นไปอีกมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีภรรยาในกลุ่มอายุอื่น ๆ คือร้อยละ ๔๕.๑ และหัวหน้าครัวเรือนที่มีภรรยาอายุระหว่าง ๒๐ ถึง ๒๕ ปี ต่างมีความเห็นว่าควรให้บุตรของตนได้เรียนต่อในชั้นสูงขึ้นไปมีอัตราสูงที่สุดคือ ร้อยละ ๔๗.๔ หัวหน้าครัวเรือนที่มีภรรยาอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป และที่ไม่ทราบอายุต่างมีความคิดไม่แน่ใจว่าควรจะให้บุตรของตนได้เรียนต่อในชั้นสูงขึ้นไปอีกหรือไม่ สูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีภรรยาอยู่ในกลุ่มอายุอื่นถึงร้อยละ ๕.๒ และ ๖.๖ ตามลำดับ

ตารางที่ ๕ อัตราส่วนร้อยละของความถี่ว่าควรจะให้บุตรใดเรียนต่อในชั้นสูงขึ้นไป
จำแนกตามกลุ่มอายุของมารดา

กลุ่มอายุมารดา	ความถี่ว่าควรจะให้บุตรเรียนต่อในชั้นสูงขึ้นไป				รวม ร้อยละ	จำนวน
	ไม่ควร	ควร	ไม่แน่ใจ	ไม่ทราบ		
๒๐ - ๒๔ ปี	๓๔.๒	๔๗.๔	๒.๖	๑๕.๘	๑๐๐	๓๘
๓๐ - ๓๔ ปี	๔๕.๑	๓๗.๑	๓.๑	๑๐.๗	๑๐๐	๑๕๔
๔๐ ปีขึ้นไป	๔๕.๔	๓๔.๕	๕.๒	๑๑.๙	๑๐๐	๑๔๒
ไม่ทราบ	๔๐.๐	๓๓.๔	๖.๖	๒๐.๐	๑๐๐	๑๕
รวม	๔๕.๒	๓๗.๐	๕.๗	๑๒.๑	๑๐๐	๓๕๔
	(๑๖๐)	(๑๓๑)	(๒๐)	(๔๓)		

$$\chi^2 = ๕.๕๕๕$$

$$\chi^2 (๐.๐๑) = ๒๑.๖๖๖$$

๓. ความต้องการที่จะมีบุตรเพิ่ม

ความต้องการจะมีบุตรเพิ่มของแต่ละครอบครัวเป็นปัจจัยทางประชากรอย่างหนึ่งที่จะได้นำมาศึกษาในครั้งนี ทั้งนี้เพราะประชากรในชนบทแต่ละครอบครัวย่อมมีความต้องการบุตรจำนวนมากหรือน้อยไม่เท่ากัน และจำนวนบุตรที่มีอยู่ในปัจจุบันก็ไม่เท่ากัน ฉะนั้น ความต้องการบุตรเพิ่มของแต่ละครอบครัวจึงน่าจะมีผลกระทบต่อความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร กล่าวคือ บิดาที่มีความต้องการบุตรเพิ่มขึ้นนั้นน่าจะมีความแน่ใจว่าตนเองมีความสามารถที่จะส่งเสียบุตรของตนให้ได้รับการศึกษา จากผลการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการวางแผนครอบครัวในไต้หวัน พบว่า ในการสัมภาษณ์สตรีจำนวน ๒,๖๘๗ คน ในเมืองไทchungของไต้หวัน^๗ ปรากฏว่า สามีและภรรยาส่วนใหญ่มีความต้องการจำนวนบุตรคล้ายคลึงกัน คือ มีความต้องการบุตรชายโดยเฉลี่ย ๒.๒ คน ต้องการบุตรหญิง ๑.๖ คน จากการวิจัยของสถาบันประชากรศาสตร์ ตามโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางทางสังคมเศรษฐกิจและประชากรในเขตชนบท เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ พบว่า จำนวนบุตรที่เหมาะสมสำหรับครอบครัว^๘ มีดังนี้ (ตารางที่ ๑๐)

^๗ Ronald Freedman and John Y. Takeshita, Family Planning in Taiwan, (Princeton University, Princeton Press, New Jersey, 1969) pp. 40 - 43

^๘ Visid Prachuabmoh, John Knodel, Suchart Prasithrathsin, Nibhon Debavalya, The Rural and Urban Populations of Thailand: Comparative Profiles, Research Report No. 8, Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1972, p. 70

ตารางที่ ๑๐ อัตราส่วนร้อยละของจำนวนบุตรที่คิดว่าเหมาะสมของสตรีอายุ
ระหว่าง ๑๕ - ๔๕ ปีในเขตชนบท

จำนวนบุตรที่คิดว่าเหมาะสม*	ร้อยละของสตรี
๐ - ๑	๔.๙
๒	๑๖.๗
๓	๑๙.๔
๔	๒๓.๖
๕	๑๒.๒
๖	๗.๙
๗ คนขึ้นไป	๗.๙
ไม่ทราบ	๗.๔
รวม	๑๐๐.๐ (๙๖๑)

* ที่มา ตามเชิงอรรถที่ ๘

Berent พบว่า จำนวนบุตรที่เหมาะสมของครอบครัวในประเทศอังกฤษขึ้นอยู่กับอาชีพ เช่น ในกลุ่มของผู้ที่มีอาชีพไม่ได้ใช้แรงงานมีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๘๘ คน และ ๓.๕๖ คน ในกลุ่มของผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงาน และ Berent ยังได้ทำการศึกษาถึงเรื่องความสำเร็จเกี่ยวกับการเลื่อนระดับฐานะทางสังคมของบุตรในอนาคตจากบิดาที่อยู่ในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ กันแล้ว พบว่า บุตรที่ได้รับความสำเร็จนั้นส่วนใหญ่มาจากครอบครัวขนาดเล็ก ฉะนั้น ความต้องการจำนวนบุตรที่เหมาะสมของแต่ละครอบครัวจึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลกับการเลื่อนระดับฐานะทางสังคมของครอบครัว

Jery Berent, "Fertility and Social Mobility," Population Studies, Vol. V, No. 3, (1952), p. 246

และจากการศึกษาของ Freedman และ Cooms พบว่า คนเรามักจะจำกัดจำนวนบุตรตามความสามารถทางการเงินที่จะส่งเสริมเลี้ยงดูบุตรของตนตามที่ตนปรารถนา ในระยะของการเปลี่ยนแปลงทางประชากร คือระยะที่อัตราตายลดต่ำลงแต่อัตราเกิดยังคงสูง จะพบวาสนาภาพทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์ในทางกลับกันกับขนาดของครอบครัว^{๑๐} การศึกษาถึงผู้ที่ เป็นเกษตรกรและมีใจเกษตรกรในเยอรมันตะวันตก พบว่า กลุ่มที่มีรายได้น้อยที่สุดของทั้งสองกลุ่มมีค่านิยมในการเจริญพันธุ์สูงกว่าพวกที่มีรายไ้มาก^{๑๑}

จากการศึกษาของ ดร. ศักดิ์ ฆาสุชนิรันดร์ เรื่องจำนวนบุตรของประชากรแยกตามลักษณะของหัวหน้าครัวเรือน (เฉพาะในจังหวัดพระนคร) พบว่า หัวหน้าครอบครัวที่มีระดับการศึกษาสูงมีความโน้มเอียงที่จะมีบุตรน้อย ผู้มีระดับการศึกษาต่ำมีความโน้มเอียงที่จะมีบุตรเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้การศึกษายังมีอิทธิพลเหนือความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับการมีบุตร เมื่อเปรียบเทียบระหว่างหัวหน้าครอบครัวที่เป็นชาวนากับกลุ่มอื่น ๆ ปรากฏว่า กลุ่มข้าราชการได้แสดงความรู้สึกในทางเป็นห่วงเรื่องการศึกษาของบุตรในอนาคตมากกว่าเหตุผลอย่างอื่น จึงปรากฏว่าในกลุ่มข้าราชการมีความคิดที่จะจำกัดขนาดของครอบครัวอยู่เป็นจำนวนมาก ตรงกันข้ามกับชาวนาซึ่งได้รับการศึกษาต่ำหรือไม่ได้รับการศึกษาเลย^{๑๒} Joseph A. Kahl รายงาน

^{๑๐}Ronald Freedman and Lolagene Cooms, "Economic Considerations in Family Growth Decisions" Population Studies, Vol. XX, No. 2, (1966) p. 197

^{๑๑}Ronald Freedman, Richard Baumert and Martin Bolte, "Expected Family Size and Family Values in West Germany," Population Studies, Vol. XIII, (1959) p. 148

^{๑๒}ดร. ศักดิ์ ฆาสุชนิรันดร์ "การสำรวจความเห็นเกี่ยวกับการมีบุตรของหัวหน้าครอบครัวที่เป็นข้าราชการและผู้ประกอบการอาชีพทางเกษตร" การสัมมนาทางวิชาการเรื่องประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ ๑ (พระนคร กองวิจัยสังคมศาสตร์ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ ๒๕๐๖) หน้า ๒๔๑ - ๒๔๘

ว่า โดยทั่ว ๆ ไปประเทศที่กำลังพัฒนาทางคานอุตสาหกรรม ครอบครัวที่มีฐานะสูงในเมืองมักจะเป็นพวกแรกที่ต้องการมีครอบครัวขนาดเล็ก และจะเป็นพวกแรกที่เรียนรู้วิธีการคุมกำเนิดได้อย่างดีผล ต่อมาจะได้แก่ครอบครัวชั้นต่ำ แต่พวกนี้ไม่ค่อยกำหนดขนาดของครอบครัว^{๑๓}

ผลจากตารางที่ ๑๑ พบว่า ทั้งครอบครัวที่ต้องการบุตรเพิ่มและไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ส่วนใหญ่ต่างมีความมุ่งหวังให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับต่ำ นั่นคือมีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา (ป.๑ - ป.๓) ร้อยละ ๕๐ ขึ้นไป ครอบครัวที่ไม่แน่ใจว่าควรมีบุตรเพิ่ม มีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับต่ำสุด คือชั้นประถมศึกษา (ป.๑ - ป.๓) ถึงร้อยละ ๖๔.๐ ส่วนครอบครัวที่ไม่ต้องการมีบุตรเพิ่มนั้นมีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไป มีอัตราส่วนสูงที่สุดคือ ร้อยละ ๓๑.๖ ซึ่งครอบครัวที่มีความต้องการบุตรเพิ่มมีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไปเพียงร้อยละ ๒๓.๔ เท่านั้น จากการศึกษาครั้งนี้ยังพบอีกว่า ครอบครัวที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่มกับครอบครัวที่ไม่แน่ใจว่าจะมีบุตรเพิ่ม ต่างมีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาตามความสมัครใจถึงร้อยละ ๑๓.๑ และ ๒๑.๔ ตามลำดับ

แต่ความต้องการบุตรเพิ่มหรือไม่ต้องการบุตรเพิ่มนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของแต่ละครอบครัว ฉะนั้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงได้นำเอาจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของแต่ละครอบครัวมารวมพิจารณาพบว่า ในบรรดาครอบครัวที่มีบุตร ๑ - ๓ คน กับครอบครัวที่มีบุตร ๔ คนขึ้นไป ส่วนใหญ่ต่างมีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับต่ำ (ป.๑ - ป.๓) และมีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันมากนัก และครอบครัวที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่มมีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไปสูงกว่าครอบครัวที่มีความต้องการบุตรเพิ่มเพียงเล็กน้อยเช่นกัน

^{๑๓}Joseph A. Kahl, The Americans Class Structure (New York Halt, Rinehart and Winston, 1955) p. 205

ตารางที่ ๑๑ อัตราส่วนร้อยละของความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร จำแนกตาม
ความต้องการบุตรเพิ่ม และจำนวนบุตร

จำนวนบุตรกับ ความต้องการบุตรเพิ่ม	ระดับการศึกษาที่บุตรได้เรียนถึงชั้น				รวม	
	จบ ป.๑-๓	จบ มศ.๑ ขึ้นไป	ตามความ สมัครใจ	ไม่ทราบ	ร้อยละ	จำนวน
<u>๑ - ๓ คน</u>						
ต้องการ	๓๑.๔	๒๘.๖	-	-	๑๐๐	๘
ไม่ต้องการ	๕๒.๒	๓๐.๔	๑๕.๒	๒.๒	๑๐๐	๔๓
ไม่แน่ใจ	* (ก)	-	-	-	-	* (ก)
ไม่ทราบ	-	* (ก)	-	* (ก)	-	* (ก)
รวม	๖๐.๔	๓๐.๖	๓.๕	๑.๕	๑๐๐	๖๔
	$\chi^2 = ๘๐.๐๐๒$		$\chi^2 (๐.๐๑) = ๒๑.๖๖๖$			
<u>๔ คนขึ้นไป</u>						
ต้องการ	๕๘.๘	๒๓.๒	๖.๔	๖.๔	๑๐๐	๔๕
ไม่ต้องการ	๕๓.๓	๒๘.๔	๑๐.๐	๒.๕	๑๐๐	๒๒๓
ไม่แน่ใจ	๖๐.๐	๑๘.๓	๑๘.๓	-	๑๐๐	๑๓
ไม่ทราบ	๓๓.๓	-	๑๖.๓	๕๐.๐	๑๐๐	๖
รวม	๕๓.๐	๒๕.๒	๑๒.๓	๘.๕	๑๐๐	๒๘๒
	$\chi^2 = ๔๐๖.๔๘๐$		$\chi^2 (๐.๐๑) = ๒๑.๖๖๖$			

ตารางที่ ๑๑ (ต่อ)

จำนวนบุตรกับ ความต้องการบุตรเพิ่ม	ระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรได้เรียนถึงชั้น				รวม	
	จบ ป.๑-๓	จบ ม.๑ ขึ้นไป	ตามความ สมัครใจ	ไม่ทราบ	ร้อยละ	จำนวน
<u>รวมทั้งหมด</u>						
ต้องการ	๖๓.๔	๒๓.๘	๓.๖	๕.๒	๑๐๐	๕๓
ไม่ต้องการ	๕๕.๑	๓๑.๖	๑๓.๑	.๒	๑๐๐	๒๗๔
ไม่แน่ใจ	๖๔.๐	๑๔.๖	๒๑.๔	-	๑๐๐	๑๓
ไม่ทราบ	๒๓.๖	๒๓.๖	๑๘.๕	๒๕.๓	๑๐๐	๑๐
รวม	๕๖.๓ (๑๘๖)	๒๓.๘ (๘๘)	๑๒.๐ (๔๕)	๓.๔ (๑๒)	๑๐๐	๓๕๔

$$\frac{2}{*} = ๕๔.๘๕๘ \qquad \frac{2}{*} (๐.๐๑) = ๒๑.๖๖$$

* (ก) ตัวอย่างมีน้อยกว่า ๕ ราย

๔. การย้ายถิ่น

ลักษณะการย้ายถิ่นภายในประเทศที่สำคัญในปัจจุบันคือ การย้ายถิ่นจากชนบทไปยังเมือง เช่น การเดินทางเข้ามาสู่กรุงเทพมหานคร เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องมาจากปัจจัยหลายปัจจัย และปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือแก่ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ การย้ายถิ่นโดยเฉพาะการย้ายถิ่นเข้ามาสู่เมืองนั้น ย่อมเป็นโอกาสที่ผู้ย้ายถิ่นนั้นจะได้พบกับสิ่งใหม่ ๆ ทั้งในด้านวิทยาการและทางสังคม เป็นต้น

จากการศึกษาถึงสาเหตุการละทิ้งอาชีพกสิกรรมของบุคคลบางหมู่ที่เข้ามาทำงานทำในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ของ บุญถิ่น แก้วกำ พบว่า เพราะแรงดึงดูดจากเมืองหลวง และเสียงสนับสนุนจากพวกเดียวกันที่เข้ามาทำงานอยู่ก่อนแล้ว อิทธิพลจากการอ่านหนังสือพิมพ์ จากภาพยนตร์ เมื่อใดเขามาทำงานในกรุงเทพมหานครแล้วจะมีสภาพชีวิตดีขึ้น มีรายได้สุทธิต่อเดือนเหลือมากพอใช้จ่ายเก็บออมทรัพย์ และมีรายได้เหลือพอส่งเสียไปบุตรได้เรียนหนังสือ^{๑๔} จากการศึกษาของ Taksa พบว่า ระดับการศึกษาของประชากรนั้นนับว่าเป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่เป็นแรงผลักดันให้ประชากรเกิดการย้ายถิ่นกันมาก กล่าวคือ จำนวนผู้ย้ายถิ่นทั้งหมดจะเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงถึงสองเท่าของจำนวนตัวเฉลี่ยของผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นทั่วประเทศ และยังพบอีกว่าผู้ย้ายถิ่นที่มีระดับการศึกษาสูงนั้นจะมีระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่า^{๑๕} และจากการศึกษาของ Frank A. Fasick ซึ่งได้ทำการศึกษาระดับการศึกษาของบุตรจากผู้ประกอบการเกษตรในสหรัฐอเมริกา กลับ

^{๑๔}บุญถิ่น แก้วกำ "สาเหตุการละทิ้งอาชีพกสิกรรมของบุคคลบางหมู่" วิทยานิพนธ์เสนอต่อคณะกสิกรรมและสัตวบาล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๒๕๐๓ หน้า ๕๗

^{๑๕}K. Taksa, "On The International Migration of Jamaica Population," Sydney Conference Contributed Paper, (Sydney:1967) pp.647-658.

พบผลที่ตรงกันข้ามว่า บุตรของครอบครัวเกษตรกรที่มีการย้ายถิ่นบ่อยครั้งนั้นส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำและลาชากว่าบุตรของเกษตรกรที่ไม่ได้ย้ายถิ่น ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากบิดาทองการไร้แรงงานจากบุตร^{๑๖} Scudder กับ Anderson พบว่า การย้ายถิ่นมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับฐานะทางสังคม กล่าวคือ บุตรที่อยู่กับบิดามีระดับฐานะทางสังคมสูงกว่าบิดาร้อยละ ๒๐ บุตรที่อยู่กับบิดาแต่กลับมีระดับฐานะทางสังคมต่ำกว่าบิดาร้อยละ ๓๗ บุตรที่ย้ายไปอยู่ที่อื่นแล้วมีระดับฐานะทางสังคมสูงกว่าบิดาร้อยละ ๓๕ และบุตรที่ย้ายไปอยู่ที่อื่นแล้วกลับมีระดับฐานะทางสังคมต่ำกว่าบิดามีร้อยละ ๒๙ และสรุปว่าบุตรของบิดาที่มีอาชีพเป็นนักบริหารงานในระดับสูง มีการเปลี่ยนแปลงระดับฐานะทางสังคมน้อยที่สุด บุตรของบิดาที่มีอาชีพไร้แรงงานและไม่เคยย้ายถิ่นเลย จะมีระดับฐานะทางสังคมต่ำกว่าบิดามากที่สุด นิดกับบุตรของบิดาที่มีอาชีพอย่างเดียวกันนี้แต่ได้ย้ายไปอยู่ที่อื่น กลับมีระดับฐานะทางสังคมสูงกว่าบิดา การที่บุตรมีระดับฐานะทางสังคมสูงขึ้นนั้นสืบเนื่องมาจากการประกอบอาชีพแล้วยังมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมด้วย^{๑๗} จากการศึกษาเรื่องปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นของประชากรไทยในชนบทของ เพ็ญพร ชีระสวัสดิ์ พบว่า นอกจากปัจจัยทางด้านสังคมแล้ว การศึกษายังเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดและการย้ายถิ่นของประชากรโดยทั่วไปมีผลสืบเนื่องมาจากความต้องการที่จะยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมให้สูงขึ้น และการที่ประชากรจะสามารถยกระดับได้นั้นอยู่ที่ระดับการศึกษาของประชากร^{๑๘}

^{๑๖}Fank A. Fasick, "Education Retardation Among Children of Migratory Workers," Rural Sociology, Vol. XXXII, No. 4 (December, 1967) p. 127

^{๑๗}Richard Scudder and Arnold C. Anderson, "Migration and Vertical Occupation Mobility," American Sociological Review, Vol. XIX, No. 3, (1967) p. 114

^{๑๘}เพ็ญพร ชีระสวัสดิ์ "ปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นของประชากรในชนบทของประเทศไทย" วิทยานิพนธ์แผนกสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๓

ผลจากตารางที่ ๑๒ นี้ พบว่า ครอบครัวที่มีการย้ายถิ่นตั้งแต่ ๓ ครั้งขึ้นไปนั้นมีความ
 มุ่งหวังให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับสูงที่สุด คือนอกจากมีความต้องการให้บุตรได้รับการ
 ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไปถึงร้อยละ ๔๑.๓ แล้ว ยังมีความต้องการให้บุตรได้รับการ
 ศึกษาตามความสมัครใจอีกร้อยละ ๒๔.๑ ส่วนครอบครัวที่ไม่เคยย้ายถิ่นเลยหรือเคยย้ายถิ่น
 มาแล้ว ๑ ครั้ง และ ๒ ครั้งนั้น ต่างมีความมุ่งหวังให้บุตรได้รับการศึกษาในชั้นมัธยมศึกษา
 ขึ้นไปต่ำและมีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย คือ ร้อยละ ๒๕.๘, ๒๘.๑ และ ๒๗.๑ ตาม
 ลำดับ จำนวนครั้งของการย้ายถิ่นของครอบครัวนี้อาจจะมีผลต่อความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษา
 ของบุตร ดังจะเห็นได้จากผลของการศึกษาในครั้งนี้ว่าหากครอบครัวได้มีการย้ายถิ่นมากครั้ง
 แล้ว อัตราส่วนของความมุ่งหวังให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไปจะเพิ่มสูง
 ขึ้นด้วย ทั้งนี้จะเป็นเพราะว่าครอบครัวที่มีการย้ายถิ่นมากครั้งนั้น อาจเคยได้พบเห็น
 ความแตกต่างของแต่ละครอบครัวที่ตนได้เคยย้ายถิ่นไปอยู่ เช่น การดำรงชีพในเขตเมืองกับ
 เขตชนบท หรือน่าจะเป็นไปได้ว่า ครอบครัวที่มีการย้ายถิ่นบ่อยครั้งนั้นส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบ
 อาชีพรับราชการ เช่น ข้าราชการครู และพนักงานอำเภอ และตามที่ได้ศึกษาพบมาแล้วว่า
 กลุ่มอาชีพรับราชการส่วนใหญ่มุ่งมีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไป
 จึงได้ยังผลให้ครอบครัวที่มีการย้ายถิ่นสามครั้งขึ้นไปมีความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรสูง

ตารางที่ ๑๖ อัตราส่วนร้อยละของความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร จำแนกตาม
จำนวนครั้งการย้ายถิ่นของครอบครัว

จำนวนครั้ง การย้ายถิ่นของครอบครัว	ระดับการศึกษาที่ต่อกรให้บุตรได้เรียนถึงชั้น				รวม	
	จบ ป.๑-๓	จบ มศ.๑ ขึ้นไป	ตามความ สมัครใจ	ไม่ทราบ	ร้อยละ	จำนวน
ไม่เคยย้ายถิ่น	๖๑.๘	๒๕.๘	๘.๓	๒.๖	๑๐๐	๑๕๕
๑ ครั้ง	๖๐.๘	๒๘.๑	๘.๑	๒.๘	๑๐๐	๑๒๒
๒ ครั้ง	๕๐.๐	๒๓.๑	๑๘.๘	๘.๑	๑๐๐	๘๘
๓ ครั้งขึ้นไป	๒๓.๘	๘.๓	๒๘.๑	๖.๘	๑๐๐	๒๘
ไม่ทราบ	-	-	-	-	-	-
รวม	๕๖.๓ (๒๐๑)	๒๘.๑ (๘๘)	๑๑.๘ (๔๒)	๓.๘ (๑๒)	๑๐๐	๓๕๘

$$\chi^2 = ๑๖.๖๘๓$$

$$\chi^2 (๐.๐๑) = ๒๖.๒๑๓$$